

УДК: 349.2

О. І. Іващенко

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Проаналізовано поняття оплати праці працівників органів внутрішніх справ, що пропонуються окремими науковцями, запропоновано власне його визначення.

Конституцією України визначено, що людина є найвищою соціальною цінністю і поступово створюються умови для реалізації кожним громадянином своїх прав, свобод і законних інтересів. Одним з таких прав є право на вільне обрання чи вільне погодження на працю, що дає можливість заробляти собі на життя. Це положення закріплене у ст. 43 Конституції України, в якій зазначено, що «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» [1].

Сучасний стан державотворення в Україні, проведення адміністративної реформи виступають одними з основних завдань переосмислення місця і статусу державного службовця України в системі суспільного виробництва, пошуку дієздатної, ефективної моделі його роботи та діяльності державної служби загалом. У процесі здійснення соціально-економічних реформ і політичних перетворень у суспільстві та державі особлива роль відводиться правовому регулюванню оплати праці державних службовців України. На сьогоднішній день у країні діє доволі розгалужене законодавство, яке включає великий масив нормативно-правових актів різних рівнів. Однак, попри це, воно

потребує вдосконалення щодо правового регулювання оплати праці працівників органів внутрішніх справ.

Проблемою оплати праці працівників органів внутрішніх справ займалися такі видатні українські та російські вчені-юристи у сфері трудового права, права соціального забезпечення, теорії держави та права, як: М. Г. Александров, В. С. Венедіктов, М. І. Іншин, В. Я. Гоц, О. В. Лавріненко, К. Ю. Мельник, О. І. Процевський, В. І. Прокопенко та багато ін. Проте, глибоке, комплексне дослідження названої проблематики ще не проводилось, а відсутність відповідної монографічної літератури додатково свідчить як про її складність, так і про недостатню увагу до неї вчених-правознавців.

Метою даної статті є удосконалення поняття оплати праці працівників ОВС.

Оплата праці – чи не найважливіша категорія в системі умов праці. У ній як ні в якій іншій сфері відображаються усі суперечності суспільства, усі досягнення та прорахунки. У сучасній науковій літературі існують різні визначення теоретичного поняття «оплата праці». У тлумачному словнику російської мови С. І. Ожегова слово «оплата» визначається як «виплачувані за що-небудь гроші» [2]. Деякі інші словники трактують визначення цього поняття, як: «виплата» – це видача плати за що-небудь; сплата боргу: виплата відсотків, виплата працівникам зарплати, закінчити виплату. «При тижневих виплатах почалися чимраз бурливіші та грізніші крики» (І. Франко). Поняття «сплата» – це внесення плати за що-небудь, на відшкодування чогось; плата за встановлений державою, установою, організацією збір: сплата векселя, сплата заборгованості, сплата податків, сплата членських внесків. Оплата – це виплачувані за що-небудь гроші; внесення плати, платіж: гарантована оплата праці, оплата податків, розмір оплати, умови оплати. З економічної точки зору «оплата праці» – це будь-який заробіток, обчислений, як правило, у грошовому виразі, що його за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги. Ще одне визначення оплати праці дає нам економічна теорія: «оплата праці» – це механізм визначення як розміру заробітної плати за відпрацьований робочий час, так і інших виплат, які гарантовані договірними угодами за невідпрацьований час: оплата чергових і додаткових відпусток, навчальних відпусток; часу проходження перепідготовки, підвищення кваліфікації з відривом від основної роботи; оплата браку та простоїв не з вини працівника та ін., які передбачені законами України (КЗпП України, Закон України «Про оплату праці» та ін.). А під працею розуміють: діяльність людини; сукупність цілеспрямо-

ваних дій, що потребують фізичної або розумової енергії та мають своїм призначенням створення матеріальних і духовних цінностей; труд.

Правове регулювання оплати праці працівників органів внутрішніх справ (осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ) здійснюється Законом України «Про міліцію» від 20.12.1992, Законом України «Про оплату праці» від 24.03.1995 (із змінами та доповненнями), Кодексом законів про працю України, Постановою Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці працівників органів внутрішніх справ України» від 29.02.1992, Конвенцією Міжнародної організації праці № 95 про захист заробітної плати. Якщо ж нам звернутися з приводу визначення поняття «оплата праці» до цього законодавства, то визначення самого поняття «оплата праці» в ньому відсутнє, а замість нього одразу дається визначення поняттю «заробітна плата». Так, наприклад, якщо взяти Кодекс законів про працю України, то глава VII називається «оплата праці», і одразу ж у ст. 94 йдеться про заробітну плату та дається визначення заробітної плати – винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [3]. Також відповідно до Конвенції про захист заробітної плати дається визначення поняттю «заробітна плата – означає, незалежно від назви й методу обчислення, будь-яку винагороду або заробіток, які можуть бути обчислені в грошах, і встановлені угодою або національним законодавством, що їх роботодавець повинен заплатити, на підставі письмового або усного договору про наймання послуг, працівникові за працю, яку виконано, чи має бути виконано, або за послуги, котрі надано, чи має бути надано» [4] (пунктуацію збережено – *О. І.*). У Законі України «Про міліцію» стаття 19 називається «Оплата праці працівників міліції», але мова йде вже про «грошове забезпечення» працівників ОВС. Згідно з наказом МВС України від 31.12.2007 № 499 «Про впорядкування структури та умов грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ» [5] мова також йде про грошове забезпечення осіб рядового і начальницького складу. Так можемо побачити неоднозначність термінології щодо визначення оплати праці працівників органів внутрішніх справ.

Якщо проаналізувати визначення поняття «заробітна плата», то можна вичленувати наступні твердження: 1) це заробіток, обчислений, як правило, у грошовому еквіваленті (а можливо, і в натуральній формі), тобто від дієслова «заробити». А заробити може тільки працівник за виконану ним певну роботу або надані послуги. Тобто роботодавець не може заробляти гроші, він

оплачує ті послуги, які йому надав працівник, або виконану роботу; 2) це оплата праці, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує (видає) працівникові за виконану роботу або надані послуги. Тобто наймодавець «оплачує» послуги (роботу), які працівник надав (виконав).

Традиційно щодо оплати праці найманих працівників застосовується термін «заробітна плата». Ним окреслюється те, що грошова винагорода виплачується за витрачену працю, за роботу, яку виконано. У науковій літературі підкреслювалося, що заробітна плата має бути заробленою [6].

Оплата праці залежить не тільки від результатів праці конкретного працівника, але також від результатів праці, прибутковості конкретного підприємства. Отже, з цього приводу можна зробити висновок, що визначення двох понять «оплата праці» і «заробітна плата» можна вважати синонімічними, але за змістом саме поняття «оплата праці» треба застосовувати до роботодавців, а поняття «заробітна плата» – до працівників. А щодо оплати праці працівників ОВС ці поняття нині зовсім не застосовуються. Найчастіше до осіб рядового і начальницького складу застосовується поняття («грошове забезпечення»). Діяльність органів внутрішніх справ регулюється Законом України «Про міліцію». В цьому законі у ст. 19, як ми вже зазначали, замість оплати праці працівників ОВС застосовується вислів «грошове забезпечення» працівників міліції [7].

Також, якщо подивитися на назви книг, монографій, статей деяких вчених, то вони теж пишуть у назві «оплата праці», а дають визначення «заробітної плати». Наприклад, О. В. Лавриненко у своїй праці «Правовое регулирование оплаты труда работников милиции Украины» веде мову про заробітну плату працівників ОВС. Якщо ще подивитися деякі книги з трудового права України, то там теж йде мова про заробітну плату. Наприклад, М. Д. Бойко під заробітною платою розуміє винагороду, обчислену, як правило, у грошовому виразі, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [8]. П. Д. Пилипенко зазначає, що поняття «оплата праці» більш застосовується для роботодавця, а саме: «Для роботодавця оплата праці є платою за робочу силу і складає одну з основних статей витрат у собівартості товарів та послуг, що надаються. Для працівника заробітна плата – це основна частина його особистого доходу, засіб відтворення робочої сили і поліпшення рівня благополуччя самого працівника та його сім'ї» [9]. Г. І. Чанишева та Н. Б. Болотіна визначають оплату праці також через поняття заробітної плати (в економічному аспекті) як фіксуючу в грошовій формі визначену частину доходу громадян у структурі національного доходу країни [10].

У правоохоронній сфері під роботою працівників ОВС можна розуміти основні завдання, які правоохоронці повинні виконувати. Так, згідно зі ст. 2 Закону України «Про міліцію» основними завданнями працівників ОВС є: 1) забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; 2) запобігання правопорушенням та їх припинення; 3) охорона і забезпечення громадського порядку; 4) виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили; 5) забезпечення безпеки дорожнього руху; 6) захист власності від злочинних посягань; 7) виконання кримінальних покарань і адміністративних стягнень; 8) участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

Для вирішення питання про те, оплатити чи не оплатити працівникові ОВС його роботу, роботодавець повинен перевірити наявність та якість виконаних обов'язків. Для цього він може звернутися до засобів масової інформації, провести опитування мешканців, які проживають на території обслуговування працівників ОВС, анкетування, а може й частіше за все перевіряє, як працюють його підлеглі шляхом перевірки звітів. І вже на підставі всіх цих даних робить висновок про виплату (або не виплату) заробітку працівникові міліції. Більш за все під час вирішення цього питання керівник керується саме останнім чинником. Тобто, якщо у звіті написано, що працівник міліції (наприклад за місяць) виконав усі свої функціональні обов'язки, то керівник органу робить висновок про те, що його підлеглий працює на достатньому рівні і приймає рішення (керуючись законами та іншими нормативно-правовими актами) про оплату його трудової діяльності, як правило, рішення про виплату йому заробітної плати. Тобто все залежить від рішення керівника, а щоб не було непорозумінь з боку працівника та роботодавця, існує поняття «правове регулювання» оплати праці. Правове регулювання – здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку. Тобто під правовим регулюванням розуміється додержання всіх вимог закону, у нашому випадку – з питань оплати праці.

Так, проаналізувавши думки деяких вчених та законодавство України щодо визначення оплати праці працівників органів внутрішніх справ, можна зазначити, що оплата праці працівників ОВС це – винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яка виплачується особам рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ за виконання обумовленої

трудовим договором службово-трудової функції з особовим трудовим вкладом та якістю праці, відповідною заздалегідь визначеним умовам, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові.

Список літератури: 1. Конституція України : прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Ожегов С. И. Словарь русского языка / под ред. Н. Ю. Шведовой. – 14-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1983. – 816 с. 3. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375. 4. Конвенція про захист заробітної плати № 95 : від 1 лип. 1949 р. [Електронний ресурс] / Міжнар. організація праці. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_146. 5. Про впорядкування структури та умов грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ : наказ МВС України від 31 груд. 2007 р. № 499 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0205-08>. 6. Мартемьянов В. С. Заработная и заработанная плата / В. С. Мартемьянов, Г. С. Скачкова // Советское государство и право. – 1988. – № 3. – С. 64–72. 7. Про міліцію : закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 4. – Ст. 19. 8. Бойко М. Д. Трудове право України : навч. посіб. / М. Д. Бойко. – К. : Атіка, 2006. – 312 с. 9. Трудове право України. Академічний курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак та ін.] ; за ред. П. Д. Пилипенка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2006. – 544 с. 10. Чанышева Г. И. Трудовое право Украины : курс лекций / Г. И. Чанышева, Н. Б. Болотина. – Х. : Одиссей, 2000. – 480 с.

Надійшла до редколегії 10.09.2011

Проанализированы понятия оплаты труда сотрудников органов внутренних дел, которые предлагаются отдельными учёными, предложено собственное его определение.

The concepts of remuneration of labour of employees of organs of internal affairs that is offered by separate scientists are analysed, its' own determination is offered.